

LIDT STUDENTERSTATISTIK

Meddelt ved

Johs. Thorborg.

I Foraaret 1920 udsendte Studenterraadets sociale Udvalg til samtlige studerende ved Københavns Universitet et Spørgeskema, indeholdende ialt 35 Spørgsmaal til Belysning af de studerendes Studieforhold og Livsvilkaar i al Almindelighed. Hensigten hermed var først og fremmest at tilvejebringe et paa positive Oplysninger baseret Materiale, som kunde være Universitetet og i sidste Instans Bevillingsmyndighederne til Nytte ved Behandlingen af alle Spørgsmaal angaaende Foranstaltninger til Fordel for de studerende. Samfundet har jo i de senere Aar i stedse voksende Grad vedkendt sig sin Forpligtelse til ikke blot at tage sig af Studenternes rent aandelige Fornødenheder, og det er derfor af Betydning, at der gives Offentligheden Adgang til at gøre sig bekendt med de Forhold, hvorunder danske Studenter virker. Men ogsaa i andre Henseender turde en saadan Undersøgelse kunne paaregne en vis Interesse, og man har derfor saavel ved Spørgsmaalenes Formulering som ved Materialets Bearbejdelse ment at burde gaa en Del videre, end det ovennævnte rent praktiske Formaal i og for sig vilde kræve. Alle saadanne Spørgsmaal, som allerede ved tidligere Lejligheder er blevet behandlet, og til hvis Belysning nærværende Undersøgelse ikke vilde kunne yde

noget væsentligt nyt, har man derimod af praktiske Grunde ladet ligge.

Hvert enkelt Spørgeskema var ledsaget af en af Universitetets Rektor medunderskrevet Henvendelse, i hvilken der gjordes Rede for Undersøgelsens Formaal; men det siger iøvrigt sig selv, at Spørgsmaalenes Besvarelse var en fuldstændig frivillig Sag. Af Diskretionshensyn var det udtrykkelig bemærket paa Skemaerne, at de ikke maatte underskrives med Navn. For dog ikke helt at være afskaaret fra senere — ved Aarslistens og de aarlige Dimissionslisters Hjælp — at supplere mangelfulde Besvarelser havde man til Gengæld forinden Afsendelsen forsynet Skemaerne med fortløbende Numre, men det siger sig selv, at den derved tilvejebragte Mulighed for Identificering af Skemaerne kun har været benyttet i Undtagelsestilfælde og hver Gang under Iagttagelse af den strængeste Diskretion. Alligevel maa det vistnok desværre antages, at Nummereringen har afskrækket en Del fra at svare; den Omstændighed, at flere Studenter selv har fjærnet Numret fra deres Skema, kunde i hvert Tilfælde tyde derpaa.

Bearbejdelsen af det saaledes tilvejebragte Materiale er foretaget paa Universitetets statistiske Laboratorium af statsvidenskabelige Studenter, og det er i det væsentlige disse Studenters skriftlige Udarbejdelser, der danner Grundlaget for nærværende Redegørelse for Undersøgelsens Resultat.

Ialt udsendtes 3 249 Spørgeskemaer (til 3 250 paa den trykte Immatrikulationsliste for 1919—20 opførte Studenter + 120 senere tilmeldte ÷ 121, der fuldendte Studiet i Vinteren 1919—20), og heraf kom 1 617 eller paa det nærmeste 50 % tilbage i udfyldt Stand. Ca. 100 returneredes af Postvæsenet med Paategningen „Adressaten ubekendt“, og ca. 30 vendte tilbage med Angivelse af, at den paagældende Student havde opgivet Studeringerne. I Virkeligheden var der dog sikkert langt flere end 30 Studenter, der havde opgivet Studierne i Tidsrummet mel-

lem Immatrikulationslistens Trykning og Skemaernes Udsendelse, ligesom det maa antages, at en Del har været forhindret i at svare paa Grund af Bortrejse, Sygdom o. l., og det ovennævnte Tal giver derfor et lidt for ugunstigt Indtryk af Studenternes Villighed til at meddele de ønskede Oplysninger.

Tør det saaledes under Henvisning til ovenstaaende fastslaas, at lidt over Halvdelen af samtlige universitetsstuderende har besvaret de udsendte Skemaer, bliver Spørgsmaalet nu, om de indkomne Besvarelser fordeler sig tilstrækkelig typisk til at tillade almengyldige Slutninger, eller med andre Ord om Materialet tør betragtes som repræsentativt.

Det maa da straks bemærkes, at Besvarelsesprocenten er ikke saa lidt bedre for mandlige end for kvindelige Studenter, idet mindst 52 % af de førstnævnte — det nøjagtige Tal kan af forskellige Grunde ikke angives —, men kun ca. 37 % af de sidstnævnte har svaret. I Forvejen er Antallet af kvindelige Studenter jo ikke stort, og det lader sig derfor ikke nægte, at Materialet for disses Vedkommende paa adskillige Punkter er blevet noget spin-kelt, hvilket atter betyder, at man hvor Talen er om kvindelige Studenter hyppigt maa lade sig nøje med en rent summarisk Bearbejdelse, hvor en dyberegaaende Spaltning af Materialet i og for sig vilde have været ønskelig.

Spørger man dernæst om, hvilke Fakulteter der møder med den højeste Besvarelsesprocent, viser det sig, at Teologerne indtager Førstepladsen med 62 % — et Forhold, som dog tildels lader sig forklare ved, at kun ganske enkelte Kvinder studerer Teologi. Derefter følger Medicinere, Polyteknikere (af saadanne omfatter Undersøgelsen kun dem, der paa Tidspunktet for Skemaernes Udsendelse forberedte sig til Filosofikum), statsvidenskabelige (inkl. forsikringsvidenskabelige) Studenter, Jurister samt studerende under det filosofiske og matematisk-naturvidenskabelige Fakultet med henholdsvis 56, 55, 52, 51, 46 og 43 %.

Nu har disse Forskelligheder sikkert for en stor Del deres Forklaring i, at Studenternes Fordeling efter Køn, Alder, Forældrenes Livsstilling o. s. v. ikke er ganske den samme indenfor de enkelte Fakulteter. Men selv om man tager alle disse Faktorer i Betragtning, synes der dog at blive en Forskel tilbage, som ikke lader sig borteliminere, men som vel i sidste Instans kan føres tilbage til psykologiske Forskelligheder mellem de enkelte Fakulteters Studenter, et Spørgsmaal, som vi dog ikke skal komme nærmere ind paa her.

Sorterer man endelig Skemaerne efter Synspunktet: Faderens (Moderens) Livsstilling, og sammenholder man Resultatet med de ved en i 1919 foretagne, samtlige Studenter omfattende, Undersøgelse fundne Tal (jfr. Nationaløk. Tidsskrift 1919), viser det sig, at Børn af Embedsmænd, større Næringsdrivende o. s. v., gennemgaaende har svaret lidt bedre end Børn af Forældre i smaa Kaar (Husmænd, underordnede Funktionærer, Arbejdere o. s. v.). Dette er forsaavidt beklageligt, som det giver Anledning til at tro, at forholdsvis mange af de daarligst stillede Studenter har undset sig for at give Oplysning om deres Forhold, hvilket atter betyder, at Billedet er blevet en Smule for lyst. Men nogen større Forskel i Besvarelsesprocenten drejer det sig dog ikke om, og i det store og hele tør man derfor vistnok hævde, at det foreliggende Materiale til Trods for de ovenfor paapegede Mangler meget vel lader sig anvende til at give et nogenlunde paalideligt Billede af danske Studenters Livsvilkaar.

Efter disse indledende Bemærkninger skal der nu i det følgende gives en kort Fremstilling af de gennem Undersøgelsen vundne Resultater. De udsendte Spørgeskemaer indleddedes med følgende Spørgsmaal: Køn og Fødselsaar? Faders (Moders) Livsstilling? Studiefag og Dimissionsaar? Til hvilken Del af Eksamen læses der? Hvornaar paabegyndtes Studier ved Universitetet? Hvornaar paabegyndtes det nuværende Studium? Paa Basis af

Oplysningerne herom skal hosstaaende i Tabel 1 meddeles en Oversigt over Hyppigheden af Studieændringer:

Tabel 1.

Studiefag	Antal Besvarelser		Antal Studieændringer	
	Md.	Kv.	Md.	Kv.
Teologi.....	269	8	27	3
Retsvidenskab	328	8	58	2
Statsvidenskab	88	11	20	—
Lægevidenskab	438	58	24	8
Filosofi.....	151	57	40	18
Mat.-naturv. Fag.....	59	4	13	1
Tilsammen...	1 333	146	182	32

Det ses heraf, at 14 % af Mændene og endog 22 % af Kvinderne en eller flere Gange har skiftet Studium. I enkelte Tilfælde vil det dog paa Grund af forskellige Mangler ved Materialet kun dreje sig om, at den paagældende i Begyndelsen af sin Studietid har indskrænket sig til Filosofikumforberedelsen for senere at slaa ind paa et Fagstudium. Men paa den anden Side maa det have i Erindring, at Tallene omfatter samtlige Aldersklasser under ét; dersom man alene havde holdt sig til de ældre Aargange, vilde Tallene været blevet noget højere, idet mange af de yngste Studenter endnu ikke har naaet at skifte Studium. Det maa iøvrigt bemærkes, at der er set bort fra alle saadanne Studieændringer, som har fundet Sted i det første halve Aar af Studietiden.

En nærmere Betragtning af Tabellén viser iøvrigt, at ca. en Fjerdedel af mag'erne, men kun 6 % af Medicinerne en eller flere Gange har skiftet Studium. Høje Tal viser fremdeles rets- og statsvidenskabelige Studenter, hvor-

imod det modsatte er Tilfældet med Teologer. Naar Medicinerne viser saa lave Tal, har dette sandsynligvis sin Forklaring i, at de fleste betænker sig paa at slaa ind paa dette lange og kostbare Studium, hvis de ikke straks efter bestaaet Studentereksamen er gaaet i Gang med det. Omvendt er det muligt, at en Del Studenter efter først at have forsøgt sig paa det medicinske Studium efter kortere eller længere Tids Forløb opgiver dette og slaar ind paa en anden Vej, som hurtigere fører til Maalet, jfr. at Afgangen fra det medicinske Fakultet — som paavist af Professor Westergaard i Nat. Tidsskr. 1920, S. 217 — er usædvanlig stor. Det forholdsvis lave Tal for Teologer har maaske til en vis Grad sin Forklaring i, at Betænkelighederne ved at vælge dette Studium er større for ældre Studenter end for de ganske unge. Nævnes kan det ogsaa, at forholdsvis mange Teologer er Bondesønner; Erfaringen viser nemlig, at disses Omskiftelighed er mindre end andre Studenters.

Gaar man et Skridt videre og spørger om, hvor stor en Del af de studerende, der senest et halvt Aar efter bestaaet Studentereksamen er gaaet i Gang med det Studium, de paa et givet Tidspunkt dyrker, bliver Svaret ca. 3 Fjerdedele (78 % for Mænd og 55 % for Kvinder). Det vilde have været af ikke ringe Interesse at faa oplyst, hvor lang en Tid der gennemsnitlig anvendes paa mislykkede Studier, før de endelig opgives, men til en saa vidtgaaende Undersøgelse egner det foreliggende Materiale sig paa Grund af forskellige Misforstaaelser ved Spørgsmaalenes Besvarelse kun daarligt.

De næste 18 Spørgsmaal paa Spørgeskemaerne drejer sig om Studenternes Kost- og Logisforhold. Som det fremgaar af omstaaende Tabel 2 boede omtrent Halvdelen af Kvinderne, men kun $\frac{2}{5}$ af Mændene hos deres Forældre, hvilken Forskel aabenbart staar i Forbindelse med, at et forholdsvis stort Antal af de kvindelige Studenter stammer fra københavnske Hjem. Af de Studenter, der ikke har deres Hjem i København eller i dens umiddelbare

Tabel 2.

	Absolutte Tal		Procenttal	
	Md.	Kv.	Md.	Kv.
Hos Forældre	554	89	39	47
— Slægtninge	81	15	5	8
— privat Familie	501	50	35	26
i Pensionat	124	23	9	13
egen Lejlighed	83	10	6	5
paa Regens eller Kolleg.	85	2	6	1
Tilsammen...	1 428	189	100	100

Nærhed, logerer de fleste hos private Familier, eventuelt hos Slægtninge, hvorimod kun 9 % af Mændene og 13 % af Kvinderne bor i Pensionat.

Ser man bort fra de Studenter, der bor hos deres Forældre eller paa Kollegium, eventuelt Regensen, fremgaar det yderligere af det foreliggende Materiale, at 33 % af Mændene faar Kosten hvor de bor, 20 % kun Morgenmaden og 47 % slet intet udover selve Opholdet. For Kvindernes Vedkommende var de tilsvarende Tal henholdsvis 53, 8 og 39 %, og det synes altsaa som om disse i højere Grad end Mændene foretrækker at faa Kosten paa Stedet, hvilket dog maa antages at staa i Forbindelse med, at Kvinderne gennemgaaende stammer fra mere velstillede Hjem end Mændene. En nærmere Undersøgelse viser nemlig, at det fortrinsvis er de bedst stillede Studenter, der lejer Værelse med fuld Kost.

Betalingen for Værelse alene udgjorde i de Tilfælde, hvor Oplysning herom foreligger, for Mændenes Vedkommende 35.60 Kr. om Maaneden og for Kvindernes 33.30 Kr. Forskellen, der jo i det hele ikke er stor, kan til en vis Grad tænkes at staa i Forbindelse med, at Kvinderne under-

tiden er to om et Værelse eller selv holder deres Værelse i Stand; en enkelt kvindelig Student oplyser, at hun har Opholdet frit mod nogle Timers husligt Arbejde om Dagen.

For Værelse med Morgenmad betales gennemsnitlig 42.¹⁰ Kr. af mandlige og 40.⁶⁰ Kr. af kvindelige Studenter. Gennemgaaende synes Morgenmaden altsaa at blive vurderet til ca. 7 Kr., svarende til lidt under 25 Øre pr. Dag. Spørger man endelig om Udgiften til Værelse med fuld Kost, finder man, at den for de 248 Mænd, det her drejer sig om, gennemsnitlig har udgjort ca. 134 Kr. pr. Maaned og for Kvinder 126 Kr. Sætter man i Henhold til ovenstaaende Værelsets Værdi til 36 Kr., henholdsvis 33 Kr. pr. Maaned, bliver Udgiften til Kosten alene 98 og 93 Kr. Gennemgaaende skulde Kvinderne altsaa betale 5 Kr. mindre for Kosten end Mændene. Forskellen skyldes vel nærmest, at Kvinderne gennemgaaende spiser mindre end Mændene og maaske i det hele stiller færre Fordringer. Atter her iagttager man en tydelig Parallelisme mellem Forældrenes og Børnenes Kaar. For Mændenes Vedkommende viser det sig saaledes, at Børn af større Næringsdrivende gennemsnitlig betaler ca. 151 Kr. for Værelse med fuld Kost, Børn af Embedsmænd 143 Kr., Bondesønner 128 Kr., Børn af overordnede Funktionærer, Lærere m. v. 123 Kr. og Børn af de økonomisk set daarligst stillede Samfundsklasser 110 Kr.

De Studenter, der bor hos Slægtninge, slipper gennemgaaende noget billigere til Kost og Logis end andre, og de er derfor ikke medregnede i ovenstaaende Tal. For mandlige Studenter, der bor hos Slægtninge, har man saaledes en Udgift til Værelse paa 25 Kr. (mod 36 Kr. for andre) og til Værelse med fuld Kost paa 92 Kr. (mod 134 Kr.). Prisaflaget var altsaa gennemsnitlig henholdsvis 11 og 42 Kr. eller for Kosten alene 31 Kr. I mange Tilfælde drejer det sig sikkert om velstillede københavnske Hjem, der mod en beskeden Betaling hjælper Slægtninge i Provinsen til at holde en Søn eller Datter til Studeringerne.

Undertiden er Ydelsen maaske ogsaa mindre, idet den paa-gældende Student f. Eks. ikke har eget Værelse.

Det siger iøvrigt sig selv, at der ved en Bedømmelse af ovenstaaende Tal maa tages Hensyn til, at alle Værdi-angivelser er over et Aar gamle. Dersom man paa det nuværende Tidspunkt foretog en Undersøgelse af Studen-ternes Udgift til Værelse med fuld Kost, vilde man utvivl-sonst komme til væsentlig højere Tal end de ovennævnte 134 Kr. for Mænd og 126 Kr. for Kvinder.

Inden vi forlader Spørgsmaalet om Studenternes Kost-og Logisforhold, skal det endnu nævnes, at ca. 21 % af de mandlige og 8 % af de kvindelige Studenter besvarede Spørgsmaalet om Deltagelse i Universitetets Fæl-lespisning bekræftende. Ser man bort fra de hos For-ældrene boende, der praktisk talt altid vil faa Kosten hjemme, bliver Tallene 35 % og 16 %. Af de Studenter, der ikke faar Kosten hvor de bor, spiste endog Halvdelen af Mændene og en Tredjedel af Kvinderne paa Universitetet. For de flestes Vedkommende indskrænker Deltagelsen i Fællesspisningen sig til et enkelt Maaltid om Dagen. Af de 305 mandlige Studenter, det drejer sig om, spiste saa-ledes 196 kun Middag og 18 kun Frokost i Spisestuerne, medens 91 spiste baade Frokost og Middag. Dette kunde synes at tyde paa, at et forholdsvis stort Antal Studenter af Sparsommelighedshensyn foretrækker selv at holde sig med tør Kost, saaledes at de kun behøver at spise et enkelt Maaltid ude.

Idet vi dernæst gaar over til Spørgsmaalet om Stu- denternes erhvervsmæssige Arbejde, kan det til en Begyndelse fastslaas, at ikke mindre end 32 % af Mændene og 30 % af Kvinderne angav at have lønnet Arbejde, medens 7 %, henholdsvis 5 % svarede, at de havde haft det paa et tidligere Tidspunkt. Dette sidste var der imidlertid ikke udtrykkeligt spurgt om, og de paa-gældende Tal er derfor utvivlsomt alt for lave. Men ogsaa de førstnævnte Tal maa i Virkeligheden antages at være

for smaa, idet en nærmere Undersøgelse viser, at det netop er de Samfundsklasser og Fakulteter, blandt hvilke lønnet Arbejde hyppigst forekommer, der har været daarligst til at svare. Det tør derfor med Sikkerhed antages, at henimod Halvdelen af samtlige universitetsstuderende anvender en større eller mindre Del af deres Studietid til erhvervsmæssigt Arbejde. Motiverne hertil kan vel i de enkelte Tilfælde stille sig forskelligt; men at økonomiske Hensyn som oftest er de afgørende, fremgaar tilstrækkelig klart af den Kendsgerning, at erhvervsmæssigt Arbejde fortrinsvis forekommer blandt de økonomisk set daarligst stillede Studenter. Betragter man Forholdet nærmere, finder man saaledes, at over Halvdelen af disse, men kun en Fjerdedel af de bedst stillede Studenter (Sønner af Grosserere, Embedsmænd m. v.) havde Indtægt af lønnet Arbejde paa det Tidspunkt, da Skemaerne udsendtes. Et paafaldende lavt Tal viser iøvrigt Bondesønner (21 %), hvilket maaske til en vis Grad kan skyldes, at de i hvert Fald i de første Studieaar har vanskeligt ved at finde en Beskæftigelse, der passer for dem. Fuldt saa meget betyder det dog sikkert, at mange af Bondesønnerne er Teologer, ligesom man ved en Bedømmelse af det lave Tal for Grosserer- og Embedsmændssønner maa tage i Betragtning, at disse i stor Udstrækning søger til det kostbare og med erhvervsmæssigt Arbejde næsten fuldstændig uforenelige medicinske Fakultet.

Ved en Sammenligning mellem de forskellige Fakulteter støder man paa lignende Vanskeligheder som ovenfor, idet det paa Grund af Materialets Lidenhed er umuligt at afgøre, hvor stor en Del af Forskellen der skyldes Fakulteternes uensartede sociale sammensætning, og hvor meget der maa tilskrives særegne Forhold ved hvert enkelt Fakultet. At den sidstnævnte Faktor spiller en ikke uvæsentlig Rolle er i hvert Fald hævet over enhver Tvivl, og det tør maaske endog antages, at den mer eller mindre lette Adgang til Bibeskæftigelser, som de forskellige Studieretninger aabner,

for mange Studenter Vedkommende er en medbestemmende Faktor ved Valget af Studium.

Tabel 3.

Studiefag	Antal Studenter med lønn. Arb.		Antal Studenter uden lønn. Arb.		Tilsammen	
	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
Teologi.....	72	3	197	13	269	8
Retsvidenskab	134	—	194	16	328	8
Statsvidenskab	48	4	40	18	88	11
Medicin	49	6	389	106	438	58
Filosofi.....	95	28	56	83	151	57
Mat.-naturv. Fag	33	3	26	5	59	4
Tilsammen...	431	44	902	241	1 333	146

Af ovenstaaende Tabel 3 fremgaar det, at ca. Halvdelen af de Studenter, der hører under det filosofiske, det matematisk-naturvidenskabelige samt det rets- og statsvidenskabelige Fakultet havde Indtægt af lønnet Arbejde, hvorimod det samme kun var Tilfældet med ca. en Fjerdedel af Teologerne og lidt over en Tiendedel af Medicinerne. Paa Forhaand vilde man maaske have været tilbøjelig til at vente et noget højere Tal for Teologer, idet Studiet er ret ubundet og i ikke ringe Grad rekrutteres fra den mindre velstillede Del af Befolkningen. Naar Tallet alligevel er forholdsvis lavt, skyldes dette sikkert for manges Vedkommende Vanskeligheden ved at finde en Beskæftigelse, der staar i blot nogenlunde nær Tilknytning til Studiet. Men hertil kommer, at et stort Antal teologiske Studenter ofrer en ikke ringe Del af deres Fritid paa ulønnet Arbejde i K. F. U. M., F. D. F. og andre Ungdomsforeninger. Omfanget af dette ulønnede Arbejde blev imidlertid ikke belyst ved denne Lejlighed.

Arten af det erhvervmæssige Arbejde, Studenterne fortrinsvis giver sig af med, fremgaar af nedenstaaende Tabel 4.

Tabel 4.

	Under- visning		Manu- duktion		Kontor- arbejde		Journa- listik		Andet Arbejde		Tilsam- men	
	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
Teologi.....	41	2	2	—	18	1	3	—	8	—	72	3
Retsvidenskab ..	18	—	2	—	103	—	3	—	8	—	134	—
Statsvidenskab ..	2	1	2	—	37	2	5	—	2	1	48	4
Medicin	16	2	15	—	4	1	3	—	11	3	49	6
Filosofi.....	64	22	7	3	13	2	1	—	10	1	95	28
Mat.-naturv. Fag	22	—	3	—	3	3	—	—	5	—	33	3
Tilsammen...	163	27	31	3	178	9	15	—	44	5	431	44

Medens Kontorarbejde er den vigtigste Beskæftigelse for mandlige Studenter, spiller Undervisning, som man ser, en ganske dominerende Rolle for de kvindelige. Dog giver ogsaa over $\frac{1}{3}$ af Mændene Undervisning, hvorimod kun $\frac{1}{5}$ af Kvinderne har Kontorplads. Ca. 7 0/0 af begge Køn giver sig af med Manuduktion og ca. $3\frac{1}{2}$ 0/0 (ialt 15) af Mændene med Journalistik, der slet ikke forekommer blandt Kvinderne. Endelig er godt $\frac{1}{10}$ af samtlige erhvervende Studenter henført til Gruppen „Andet Arbejde“, der har en meget broget Sammensætning. For Medicinerne drejer det sig væsentligst om Lægegering, for mag'erne om Musæumsarbejde, Ordbogsarbejde o. l. Oversættelsesarbejde og Korrekturlæsning forekommer ogsaa, ligesom enkelte driver selvstændig Forretningsvirksomhed. Af Kvinderne er en Del beskæftiget med husligt Arbejde.

Som venteligt er de forskellige Arter af Arbejde højst forskelligt repræsenteret indenfor Fakulteterne, idet den

enkelte Student fortrinsvis vil søge et Arbejde, der har nogen Tilknytning til hans Studium; i mange Tilfælde vil han vel ogsaa blive foretrukket til saadant Arbejde. Medens Kontorarbejde spiller den største Rolle for studerende under det rets- og statsvidenskabelige Fakultet, giver mag'er sig fortrinsvis af med at undervise. For Medicinere kommer Undervisning og Manuduktion frem i første Række, medens Kontorarbejde kun undtagelsesvis forekommer. Journalistik synes at være en Specialitet for statsvidenskabelige Studenter. Sluttelig skal nævnes, at der blandt de Studenter, som giver sig af med Undervisning, findes en Del Kommunalærere, samt at enkelte Studenter angav at have Ansættelse indenfor Toldvæsenet eller andre offentlige Institutioner. Af Teologerne er nogle Huslærere i eller udenfor København, ligesom enkelte Medicinere har Vikarplads paa Provinssygehuse.

Den samlede Arbejdstid udgjorde for mandlige og kvindelige Studenter med lønnet Arbejde gennemsnitlig 85 og 72 Timer maanedlig, svarende til henholdsvis $3\frac{1}{2}$ og 3 Timer daglig. Medens Tallene ikke er væsentlig forskellige for 1. og 2. Dels studerende, finder man, at Arbejdstiden gennemgaaende er længst for de ældste Studenter, idet mange af disse er henvist til fuldstændig at klare sig paa egen Haand og derfor kun har Aftentimerne at studere i. Af de 48 mandlige Studenter, der var født før 1892 (d. v. s. var over 28 Aar gamle i 1920), havde saaledes ikke mindre end 23 lønnet Arbejde i gennemsnitlig 120 Timer om Maaneden. Havde man indskrænket Undersøgelsen til kun at omfatte de egentlige Studenter, hvortil Personer over 28 Aar kun i Undtagelsestilfælde vil kunne henregnes, var man derfor kommet til et noget lavere Tal end de ovennævnte 85, henholdsvis 72 Timer.

Ialt var der af Mændene 134, der havde over 100 Timer om Maaneden og heraf 8 med over 200 Timer. Paa den anden Side havde 84 kun 25 Timer eller derunder og 17 højst 10 Timer. Som man maatte vente det, er

Arbejdstidens Længde i høj Grad afhængig af Studenternes økonomiske Livsvilkaar. Medens den saaledes kun er 63 Timer for Embedsmandssønner, maa Sønner af Husmænd, Arbejdere o. l. gennemgaaende anvende ca. 100 Timer om Maaneden (omtrent 4 Timer om Dagen!) paa erhvervsmæssigt Arbejde ved Siden af Studierne. Paafaldende højt staar Bondesønner med 111 Timer, men disse giver sig som ovenfor nævnt i det hele forholdsvis sjældent af med erhvervsmæssigt Arbejde.

Sammenhængen mellem Studiefag og Arbejdstid fremgaar af nedenstaaende Tabel (5), der alene omfatter Studenter med lønnet Arbejde:

Tabel 5.

Studiefag	Arbejdstid pr. Maaned		Fortjeneste pr. Maaned		Gennemsn. Timefortjeneste	
	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
	Timer	Timer	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Teologi.....	66.0	83.0	91.45	81.67	1.39	0.98
Retsvidenskab.....	104.4	—	165.00	—	1.59	—
Statsvidenskab.....	121.3	84.3	240.92	100.00	1.99	1.18
Lægevidenskab.....	45.6	75.6	102.66	91.20	2.25	1.21
Filosofi.....	70.4	64.3	133.57	130.74	2.11	2.03
Mat.-naturv. Fag.....	80.4	125.0	161.48	136.25	2.01	1.08
Tilsammen...	84.8	72.1	148.33	120.09	1.75	1.06

Den længste Arbejdstid træffer man for Mændenes Vedkommende blandt rets- og statsvidenskabelige Studenter, den korteste derimod blandt Medicinere og Teologer. De for kvindelige Studenter beregnede Tal beror paa saa spinkelt et Materiale, at der næppe kan tillægges dem nogen større Betydning. Baade for Mændenes og Kvindernes Vedkommende finder man den højeste Arbejdstid blandt

Studenter med Kontorplads og den laveste blandt dem, der giver sig af med at manucere. Iøvrigt henvises til nedestaaende Tabel (6):

Tabel 6.

Arbejdets Art	Arbejdstid pr. Maaned		Fortjeneste pr. Maaned		Gennemsn. Timefortjen.	
	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
	Timer	Timer	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Undervisning	55.9	53.2	115.48	126.10	2.07	2.37
Manuduktion	35.8	5.5	97.00	20.50	2.71	3.73
Kontorarbejde	114.3	117.7	197.78	112.86	1.73	0.96
Journalistik	46.0	—	82.42	—	1.79	—
Andet	75.6	107.5	122.91	147.11	1.63	1.37
Tilsammen...	84.8	72.1	148.38	120.09	1.75	1.66

Hvad dernæst de erhvervende Studenter maanedlige Fortjeneste angaar, udgjorde denne, som det fremgaar af Tabel 5 og 6, rundt regnet 150 Kr. for Mænd og 120 Kr. for Kvinder. Fortjenesten stiger stærkt med Alderen og var eksempelvis for Studenter over 28 Aar ca. 250 Kr. mod 143 Kr. for yngre. Medens 96 af de mandlige Studenter højst tjente 50 Kr., var der 109, som tjente over 200 Kr., 64 der tjente 300 Kr. eller mere og 22, som var oppe paa 400 Kr. eller derover. Af de kvindelige Studenter havde 10 under 50 Kr., 4 over 200 Kr., 2 over 300 Kr. og 1 over 400 Kr.

Den gennemsnitlige Timefortjeneste udgjorde ca. 1.75 Kr. for Mænd og lidt mindre for Kvinder pr. ydet Arbejdstime. Men iøvrigt gør der sig selvfølgelig ogsaa i denne Henseende store Forskelligheder gældende. Af Mændene havde saaledes 35 under 1 Krone i Timen, men 49 over 3 Kr. De højeste Timebetalinger var paa 6.94,

7.⁵⁰ og 9.³⁸ Kr. For erhvervende mandlige Studenter over 28 Aar udgjorde den gennemsnitlige Timefortjeneste 2.²³ Kr., altsaa ca. 50 Øre mere end det for samtlige Studenter under ét fundne Tal.

De studerendes Indtægter af Legater i Kalenderaaret 1919 fremgaar af nedenstaaende Tabel (7):

Tabel 7.

Studiefag	Antal Besvarelser		Antal Legatnydere		Legatnyderne modtog gnsn.	
	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
					Kr.	Kr.
Teologi.....	269	8	134	1	424	300
Retsvidenskab.....	328	8	46	—	462	—
Statsvidenskab.....	88	11	14	1	597	400
Lægevidenskab.....	438	58	119	16	419	252
Filosofi.....	151	57	45	10	353	328
Mat.-naturv. Fag.....	59	4	22	—	380	—
Tilsammen...	1 333	146	380	28	430	286

Af Mændene havde ialt 28.5 % og af Kvinderne 19.2 % modtaget et eller flere Legater til et samlet Beløb af 430, henholdsvis 286 Kr., svarende til omtrent 36 og 24 Kr. pr. Maaned. I Sammenligning med de Indtægter, Studenterne selv formaar at skaffe sig ved erhvervsmæssigt Arbejde, betyder disse Beløb kun lidt, og dette er blevet særlig iøjnefaldende nu, da Pengeværdien er saa lav. Paa den anden Side maa det dog tages i Betragtning, at et ikke ringe Antal Studenter har Fribolig paa Regensen og Kollegierne.

Mange af Universitetets Legater er urimeligt smaa. 13 Studenter angav saaledes at have 50 Kr. i Legatindtægt og 3 endnu mindre. Paa den anden Side var der ialt 48

Studenter, hvis Legatindtægt var oppe paa 1 000 Kr. eller derover. Som man maatte vente det, tilfalder Legaterne fortrinsvis de daarligst stillede Studenter (Sønner af Husmænd, Arbejdere o. s. v.); medens over Halvdelen af disse i det nævnte Aar modtog et eller flere Legater, var det samme kun Tilfældet med 8 % af de bedst stillede (Sønner af Grosserere og andre større Næringsdrivende). Af Bondesønnerne fik omtrent Tredjeparten Legater, af Embedsmandssønner derimod knap en Fjerdedel. Det fremgaar iøvrigt af Tabellen, at der mellem de enkelte Fakulteter gør sig meget betydelige Forskelligheder gældende. Medens ikke mindre end Halvdelen af Teologerne, der i denne Henseende fra gammel Tid er særlig begunstigede, opnaede et eller flere Legater i 1919, var det samme kun Tilfældet med en Syvendedel af Juristerne. Den højeste Gennemsnitsindtægt finder man blandt statsvidenskabelige Studenter, den laveste derimod blandt stud. mag.'er.

Forinden vi forlader de økonomiske Forhold, skal det endnu omtales, at ialt 189 Mænd (14 %) og 15 Kvinder (10 %) angav at have optaget Studielaan til et gennemsnitligt Beløb af 3 297 Kr., henholdsvis 3 667 Kr. Disse Tal, der fremstiller Forholdene paa et givet Tidspunkt for alle Aldersklasser under ét, giver imidlertid kun et meget ufuldkomment Indtryk af, hvor mange Studenter der ser sig nødsaget til at optage Studielaan, forinden de efter bestaaet Embedseksamen forlader Universitetet. Holdt man sig udelukkende til de ældste Aargange, vilde man komme til langt højere Tal. Angaaende Forskellighederne mellem de enkelte Fakulteter henvises til omstaaende Tabel (8).

Vi gaar nu over til Spørgsmaalet om Studenternes Manuduktørbenyttelse. Betragter man samtlige Fakulteter under ét, finder man, at ikke mindre end 73 % af de mandlige og 69 % af de kvindelige Studenter i mer eller mindre udstrakt Grad benytter sig af Manuduktion under Studiet. Om henimod en Fjerdedel af Mændene og halvt saa mange af Kvinderne gælder det endog, at de

Tabel 8.

Studiefag	Antal Besvarelser		Antal Studielaan		Gennemsnitl. Laanebeløb	
	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
					Kr.	Kr.
Teologi.....	269	8	62	1	2 706	3 000
Retsvidenskab.....	328	8	31	—	3 221	—
Statsvidenskab.....	88	11	5	1	1 280	2 000
Lægevidenskab.....	438	58	64	6	4 167	3 429
Filosofi.....	151	57	20	7	2 825	4 333
Mat.-naturv. Fag.....	59	4	7	—	3 410	—
Tilsammen...	1 333	146	189	15	3 297	3 667

systematisk fik alle Fag gennemgaaet hos Manuduktør. Disse Tal, der sikkert i det store og hele tør betragtes som typiske for danske Studenter, viser klart, hvilken dominerende Rolle de private Manuduktører spiller i Studenternes daglige Liv, og hvor stor Trangen er til en mere skolemæssig Undervisning end den, Universitetslærerne kan yde gennem Forelæsninger og Eksaminatorier. Som man ser fremtræder Kvinderne med lavere Tal end Mændene; men heraf tør man dog paa ingen Maade slutte, at de tager mere selvstændigt paa Studierne end deres mandlige Kolleger. Tværtimod viser det sig overalt, at Kvindernes Manuduktørbenyttelse er større end Mændenes, naar hvert Fakultet betragtes for sig. De lave Tal skyldes udelukkende den Omstændighed, at Kvinderne fortrinsvis søger til de Fakulteter, indenfor hvilke Manuduktørbenyttelsen ifølge Sagens Natur spiller en forholdsvis beskedne Rolle.

Mellem de enkelte Fakulteter gør der sig nemlig, som det klart fremgaar af Tabel 9, overordentlig store Forskeligheder gældende. Rundt regnet kan man sige, at 90 % af Studenterne under dets rets- og statsvidenskabelige Fa-

Tabel 9.

Studiefag	Manuduktor benyttes			Ialt	
	ikke	nu og da	til Stadighed		
Teologi	yngre ..	29	114	23	165
	ældre ..	24	65	22	111
	Ialt...	53	179	45	277
Retsvidenskab	yngre ..	24	62	130	216
	ældre ..	9	13	98	120
	Ialt...	33	75	228	336
Statsvidenskab	yngre ..	7	50	8	65
	ældre ..	2	29	3	34
	Ialt...	9	79	11	99
Lægevidenskab	yngre ..	34	138	160	332
	ældre ..	74	86	4	164
	Ialt...	108	224	164	496
Filosofi	yngre ..	33	12	1	46
	ældre ..	15	2	—	17
	Ialt...	48	14	1	63
Mat.-naturv. Fag	yngre ..	126	29	11	166
	ældre ..	25	12	5	42
	Ialt...	151	41	16	208
Tilsammen ...	yngre ..	253	405	333	991
	ældre ..	149	207	132	488
	Ialt...	402	612	465	1 479

kultet samt 80.0/0 af Teologer og Medicinere, men kun 25 0/0 af stud. mag.'erne benytter Manuduktør til Studiet. Det Studiefag, for hvilket Manuduktørbenyttelsen spiller den største Rolle, er ubestridt Juraen, idet ikke mindre end 70 0/0 af de herhenhørende Studenter til Stadighed benytter Manuduktør. Kun 7¹/₂ 0/0 af de ældre Jurister (d. v. s. dimitterede før 1917) svarede, at de ikke benyttede Manuduktør, men selv blandt disse er der sikkert en Del, som i hvert Fald under Eksamenslæsningen tyr til Manuduktørernes Hjælp, og en cand. jur., som under hele sin Studietid har klaret sig paa egen Haand, vil vistnok høre til Sjældenhederne. Ogsaa blandt de statsvidenskabelige Studenter er der yderst faa, der gaar helt udenom Manuduktørerne, men det normale er dog her, at Manuduktørbenyttelsen kun strækker sig over en Del af Studietiden. De fleste læser i hvert Fald en Del af Stoffet paa egen Haand eller i Forbindelse med en Kammerat. Af Teologerne benytter som nævnt ⁴/₅ Manuduktør, men som Regel kun i kortere Perioder af Studietiden. For manges Vedkommende indskrænker Manuduktørbenyttelsen sig vistnok i det væsentlige til det første Studieaar (Hebraikum og Græsk) samt til Tiden før den afsluttende Eksamen. Tallene er derfor omtrent ens for ældre og yngre. Hvad Medicinerne angaar, finder man, at ikke mindre end ⁹/₁₀ af de yngre, men kun lidt over Halvdelen af de ældre benytter Manuduktør. Næsten alle Studenterne lader sig i de første Studieaar manuducere i Fagene til Forberedelseseksamen, og det er vistnok faa, der vover sig op til 1. Del uden i hvert Fald at have haft Anatomien igennem hos en Manuduktør. Under 2. Dels Studiet spiller Manuduktørbenyttelsen derimod for de flestes Vedkommende en mere underordnet Rolle, hvad der jo ogsaa stemmer med denne Studieretnings hele praktiske Karakter. Naar ældre medicinske Studenter benytter Manuduktør, er det vistnok fortrinsvis til Hukommelsesfag som patologisk Anatomi og Pharmacologi. Betragter man

endelig Forholdene indenfor det filosofiske og matematisk-naturvidenskabelige Fakultet, iagttager man her en paafaldende lav Manuduktørbenyttelse. De herunder hørende Studieretninger stiller gennemgaaende ret store Krav til Studenternes Selvstændighed, og Manuduktion benyttes som Regel kun til Bifagene samt til enkelte mere begrænsede Omraader af Hovedfaget.

Det staar endnu tilbage at undersøge, hvilken Indflydelse de økonomiske Forhold øver paa Studenternes Manuduktørbenyttelse. Rent summarisk finder man, at ikke mindre end 83 % af de Studenter, der er Sønner af Grosserere og andre større Næringsdrivende, benytter Manuduktør, medens det samme kun er Tilfældet med 62 % af de daarligst stillede Studenter. Vil man trænge dybere ind i Spørgsmaalet, maa man imidlertid betragte hvert Fakultet for sig, hvilket — til Trods for Materialets Lidenhed — for de tre største Fakulteters Vedkommende er forsøgt i nedenstaaende Tabel:

Tabel 10.

Forældrenes Livsstilling	Teologi		Retsvidenskab		Lægevidenskab	
	Antal Besvarelser	Manuduktør benyttes af	Antal Besvarelser	Manuduktør benyttes af	Antal Besvarelser	Manuduktør benyttes af
		%		%		%
Storre Næringsdrivende .	28	86	58	100	75	84
Husmænd, Arbejdere, underordnede Funktionærer	30	77	29	69	26	69

Ovenstaaende Tal tyder paa, at de økonomisk set daarligst stillede Studenter gennemgaaende maa lade sig

nøje med væsentlig mindre Manuduktørhjælp end deres heldigere stillede Kammerater. Paa dette som paa saa mange andre Omraader viser det sig, at de Studenter, der helt eller delvis maa klare sig paa egen Haand, ikke er helt ligestillede i Konkurrencen med dem, der hjemmefra modtager alt, hvad de behøver.